

פרשת תְּרוּמָה — מי ראוי ללמוד תורה?

בפרשת תרומה כתובים הציוויים להכין את כלי המקדש, והכלי הראשון הוא הארון. על עשיית הארון נאמר: "וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר, מִבֵּית וּמִחוּץ תְּצַפְּנֻהוּ" (כה יא). הארון היה עשוי מעצי שיטים מצופים זהב מבחוץ וגם מבפנים. אף על פי שלא פתחו את הארון, והיה אפשר להשאיר את חללו הפנימי בלי ציפוי של זהב ולחסוך בהוצאות ובטורח של הציבור – מְצַנָּה התורה לצפות בזהב גם מבפנים, כדי שהפנים ייראה כמו החוץ. מכאן אנו למדים על חשיבות האמת, היושר והפְּנוּת, ועל סלידת ה' מצביעות ודו-פרצופיות.

ברוח זו דרש רבא את הציווי לצפות בזהב את הארון מבחוץ וגם מבפנים: "כל תלמיד חכם שאין תוכו כְּכָרוּ – אינו תלמיד חכם!" (מסכת יומא עב:). מי שמתנהג כלפי חוץ באופן אחר מכפי שהוא מתנהג באין רואים – אינו נחשב תלמיד חכם!

במסכת ברכות (כה.) מסופר שמתוקף תפקידו כנשיא הסנהדרין הכריז רבן גמליאל שכל תלמיד שאין תוכו כברו לא יוכל להיכנס לבית המדרש. לאחר שהורידו את רבן גמליאל מנשיאותו ומינו תחתיו את רבי אלעזר בן עזריה, פתח רבי אלעזר בן עזריה את דלתות בית המדרש ואמר שכל אחד יכול להיכנס וללמוד. באותו היום נוספו עוד ארבע מאות ספסלים בבית המדרש מריבוי התלמידים, ויש אומרים שנוספו עוד שבע מאות ספסלים.

כשראה רבן גמליאל את הכמות הרבה של התלמידים שנוספו לבית המדרש, חלשה דעתו, וחשש שמא בגלל דרישתו הקפדנית הוא מנע תורה מישראל, חלילה. הראו לו בחלום כדים לבנים מלאים אפר, כדי לרמוז לו שאותם תלמידים שנוספו הם תלמידים ריקים חסרי ערך.

אבל מוסיפה הגמרא שהאמת אינה כן, והתלמידים שנוספו היו טובים וראויים; אך מה שהראו לרבן גמליאל בחלום שהם לא ראויים, היה רק כדי להרגיע אותו שלא יצטער יותר מידי.

חז"ל מלמדים אותנו ב"אבות דרבי נתן" (ב ט) שמחלוקת חינוכית זו בין רבן גמליאל לרבי אלעזר בן עזריה שורשיה במחלוקת קדומה: בית שמאי סברו שאין ללמד תורה אלא למי שהוא "חכם ועניו ובן אבות ועשיר"; ובית הלל דגלו בפתיחת שערי הלימוד לכל אדם ללא תנאים: "שהרבה פושעים היו בהם בישראל, ונתקרבו לתלמוד תורה ויצאו מהם צדיקים חסידים וכשרים", וכפי שלימדו אנשי כנסת הגדולה במסכת אבות (א א) "והעמידו תלמידים הרבה".

שיטות אלה קיימות עד היום: יש ישיבות שמקבלות רק תלמידים מצוינים בעלי כישרונות, ויש ישיבות שמקבלות גם תלמידים שרמתם הלימודית נמוכה. ואולם, כשמתבוננים במציאות לאחר מספר שנים, מגלים

שלא תמיד תלויות התוצאות החינוכיות בנקודות הפתיחה השונות. לפעמים דווקא אותם תלמידים חלשים, בזכות ההשקעה והמאמצים המרובים שלהם, הגיעו להישגים גבוהים ולמקומות עבודה משמעותיים הרבה יותר מאשר תלמידים מצוינים ומחוננים שלא ניצלו את כישוריהם.

על כך אמרו רבותינו במסכת נדרים (פא.): היזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה. והסבירו המפרשים, שאין הכוונה רק לעניים מחוסרי כסף, אלא גם לעניים בדעת, שגם הם עשויים לגדול להיות מורי הוראה בישראל. דוגמא לכך הוא רבי עקיבא. במסכת כתובות (סב.) מסופר על רבי עקיבא שהיה רועה, וכשהתחננה איתו רחל בתו של כלבא שבוע העשיר, הוציא אותה אביה מביתו ונדר שלא תיהנה מנכסיו. ולמה? משום שרבי עקיבא היה עם הארץ שלא ידע קרוא וכתוב ואף שנה תלמידי חכמים, כפי שמסופר במסכת פסחים (מט:). והנה מסופר ב"אבות דרבי נתן" (ו א) שבגיל ארבעים הלך רבי עקיבא בפעם הראשונה ללמוד תורה, ויחד עם בנו למד קרוא וכתוב, ובכוח ההתמדה שלו המשיך רבי עקיבא ללמוד את כל התורה כולה, וזכה להיות מגדולי התנאים, והיו לו עשרים וארבעה אלף תלמידים.

מסופר ב"אבות דרבי נתן" (כא ב) שכשהיה רבי עקיבא לומד עם תלמידיו ונזכר במה שעשה בצעירותו, כשהיה עם הארץ, היה נותן שבח והודיה לנותן התורה: "מודה אני לפניך, ה' אֱלֹהֵי, ששמת חלקי מיושבי בית המדרש, ולא שמת חלקי מיושבי קרנות!"

יהי רצון מלפני הבורח בתורה ובישראל עמו, שנזכה אנחנו וכל ישראל להיות טובים גם כלפי חוץ וגם כלפי פנים, ושתהיה בנו אהבת תורה ויראת שמיים.